

Toelichting Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten (TONK), behorende bij raadsinformatie brief nr. 21.028053

Inleiding

Sommige huishoudens hebben te maken met een onvoorzienbare, onvermijdelijke en plotselinge terugval in hun inkomen vanwege de economische crisis door de maatregelen die noodzakelijk zijn voor de bestrijding van het coronavirus. Deze huishoudens kunnen daardoor in de problemen raken met de betaling van noodzakelijke kosten, waaronder woonlasten. Deze problemen kunnen niet worden opgelost door het stelsel van sociale zekerheid en de eerder genomen maatregelen uit de steunpakketten. Sommige huishoudens dreigen tussen wal en schip te vallen. Om deze huishoudens te ondersteunen is de tijdelijke noodmaatregel TONK (Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke Kosten) ingevoerd. Deze geldt van 1 januari 2021 tot en met 30 juni 2021.

Het gaat hierbij om een vergoeding voor daadwerkelijke noodzakelijke kosten, niet om een inkomensondersteunende regeling. In de periode waarin deze noodmaatregel van kracht is, wordt een ruimere toegang tot het instrument van de bijzondere bijstand geboden. Deze ruimere toegang heeft alleen betrekking op de TONK en niet op de reguliere bijzondere bijstand. Ook wordt van gemeenten gevraagd aandacht te besteden aan armoede- en schuldenproblematiek bij een aanvraag TONK. Doel hiervan is dat gemeenten via omscholings- en re-integratiemogelijkheden de arbeidsmarktpositie van aanvragers kunnen verbeteren.

Kern informatie

Er worden voor de tegemoetkoming TONK géén nadere centrale regels vastgesteld. De gemeente is dan ook bevoegd om in het kader van de TONK draagkrachtregels op te stellen. Om aan het doel van de TONK te voldoen gelden wel enkele vuistregels:

- Het gaat om mensen die een substantiële terugval in inkomen hebben gehad;
- Waardoor de vaste lasten niet meer uit het gezinsinkomen en het beschikbare vermogen voldaan kunnen worden.
- Als vermogen wordt enkel direct beschikbaar privévermogen (dus geen vermogen uit de onderneming) in aanmerking genomen.

Belangrijke uitgangspunten/principes die gehanteerd zijn bij het vormgeven van de TONK regeling zijn:

- verstrekken vanuit de bedoeling;
- uitvoerbaarheid.

De bedoeling van de TONK is om huishoudens te ondersteunen in noodzakelijke kosten die zij door Corona niet meer kunnen dragen. Zo kan voorkomen worden dat zij hun woning moeten verlaten, in de schulden belanden, dierbare bezittingen moeten verkopen, etc. Het is de bedoeling hen door de 'lockdownperiode heen te helpen' nu velen in zwaar weer zitten. Daarbij is het risico van onvoldoende steun om huishoudens daadwerkelijk te helpen, dat we een deel van hen terugzien bij de gemeente, met grote maatschappelijke kosten en langdurende gevolgen. Het ondersteunen van huishoudens heeft dus een preventieve werking, bijvoorbeeld om huishoudens uit de schuldhulpverlening te houden.

De TONK legt een nieuwe extra uitvoeringsdruk op de uitvoeringsorganisatie die al onder druk staat, door bijvoorbeeld Tozo, naast alle reguliere werkzaamheden. Het is daarom, maar ook om verstrekkingen die hard nodig zijn snel te kunnen verstrekken, nodig om de regeling zo uitvoerbaar mogelijk te maken.

Om zowel recht te doen aan het uitgangspunt van de regeling, de uitvoerbaarheid en de financiële beheersbaarheid is het belangrijk om door middel van de mogelijke beleidskeuzes de juiste balans te vinden.

De keuzes die de grootste impact hebben op de uitwerking van de regeling en daarmee de balans betreffen de onderwerpen:

- Inkomensterugval
- Vermogen
- Noodzakelijke kosten/woonkosten
- Uitkering

Inkomensterugval

Om recht te doen aan de doelgroep van de TONK en de daardoor aanwezige verschillen in het inkomen van voor de coronacrisis is het wenselijk om met een percentage te werken. Uitgaande van het feit dat de vaste lasten van een huishouden rond de 55% liggen van het inkomen, waarvan de woonlasten ongeveer 33% zijn, is gekozen voor een inkomensterugval gelijk aan of groter dan 25%. Bij een inkomensterugval van 25% of meer wordt het namelijk al lastig om naast de vaste lasten je huishouden op de rit te houden.

Vermogen

Er is gekozen om een vermogensgrens toe te passen om zo met name die doelgroep te bedienen die het zo hard nodig heeft. Wel staat daar tegenover dat we de vermogensgrens die normaal gehanteerd wordt in de bijstand te laag vinden, namelijk € 6.295,- voor een alleenstaande en € 12.590,- voor gehuwden/partners en alleenstaande ouders. Er vanuit gaande dat een huishouden dat in aanmerking komt voor de TONK meer vaste lasten heeft dan alleen de woonkosten waar wij een aanvulling op gaan doen en zij dus sowieso al moeten putten uit hun vermogen om hun huishouden op de rit te houden, neemt het risico's met zich mee om een dergelijk lage vermogensgrens te hanteren. Hun vermogen zal dalen, waardoor zij zowel vaste lasten als onvoorziene tegenslagen, zoals vervanging koelkast e.d., op een gegeven moment niet meer kunnen opvangen met alle gevolgen van dien. Gekozen is om voor de vermogensgrens aan te sluiten bij de maximale vermogen van een alleenstaande om in aanmerking te komen voor huurtoeslag, te weten € 31.340,- en dit bedrag voor zowel alleenstaande als gehuwden/partners en alleenstaande ouders te hanteren. Huishoudens hebben hierdoor extra armslag om e.e.a. op te vangen.

Noodzakelijke kosten

Onder noodzakelijke kosten wordt in ieder geval verstaan:

- huur plus servicekosten van een door de aanvrager bewoonde woning; of
- rente en aflossing in verband met een voor de financiering van de door de aanvrager bewoonde woning afgesloten hypotheek en kosten voor de VVE; en
- de kosten van elektriciteit, gas en water verbonden aan de door de aanvrager bewoonde woning.

Aangezien de woonkosten het grootste deel beslaan van de vaste lasten, namelijk zo'n 33%, is er voor gekozen om deze kosten in aanmerking te nemen voor een vergoeding en niet verder uit te breiden met andere noodzakelijke kosten. Hiermee komen we tegemoet aan de grootste kostenpost van huishoudens, maar ook aan makkelijk en snel uitvoerbaar en een beperking van mogelijke uitgaven. Voor andere noodzakelijke kosten kan indien nodig een reguliere aanvraag bijzondere bijstand worden gedaan.

Als voorwaarde om in aanmerking te komen voor de TONK dienen benoemde noodzakelijke kosten 50% of meer van het huidige inkomen te beslaan. Hierdoor voorkomen we dat mensen die wel een inkomensterugval hebben, maar lage woonkosten hebben t.o.v. hun huidige inkomen in aanmerking komen voor de TONK. Denk hierbij bijvoorbeeld aan eigenaren van premie A woningen die hun woningen bijna afbetaald hebben en daardoor een lage hypotheek hebben.

Uitkering

De hoogte van de tegemoetkoming TONK wordt bepaald aan de hand van de hoogte van inkomensterugval, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen alleenstaanden en gehuwden/partners en er drie staffels gemaakt zijn om vanuit de gedachte van de regeling ook tegemoet te komen aan inwoners met een hoger inkomen. De bedragen uit de staffel worden

vermenigvuldigd met het aantal maanden waarover een inwoner recht heeft op een tegemoetkoming TONK. Het werken met forfaitaire bedragen heeft als voordeel dat het te ontvangen bedrag voor de inwoner al snel duidelijk is, het bijdraagt aan de financiële beheersbaarheid van de regeling en makkelijk uitvoerbaar is.

De tegemoetkoming TONK bedraagt:

Bij een inkomensterugval van een alleenstaande van:

- € 150,00 tot € 500,00 euro per maand: € 150,00 euro
- € 500,00 tot € 1000,00 euro per maand: € 350,00 euro
- > € 1000,00 per maand: € 500,00 euro

Bij een inkomensval gehuwden/partners van:

- € 150,00 tot € 750,00 euro per maand: € 150,00 euro
- € 750,00 tot € 1500,00 euro per maand: € 350,00 euro
- > € 1500,00 per maand: € 500,00 euro

Financiële gevolgen

Voor de TONK is een landelijk budget beschikbaar gesteld van 260 miljoen euro. Uit dit bedrag dienen ook de uitvoeringskosten van de TONK te worden voldaan. Voor de gemeente Rijswijk betekent dit een budget van € 836.000 waarvan een bedrag van € 60.000 (1/2 fte) nodig zal zijn voor de uitvoering.

Per brief heeft minister Koolmees van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in februari jl. aangegeven dat hij mogelijke zorgen over de toereikendheid van het budget wil wegnemen. Het kabinet wil niet dat gemeenten financiële risico's lopen bij de uitvoering van de TONK. Gemeenten moeten kunnen doen wat nodig is: een tegemoetkoming verstrekken voor de essentiële vaste lasten voor groepen die dat nodig hebben.

De TONK-middelen worden via het gemeentefonds uitgekeerd aan gemeenten. Individuele gemeenten hoeven zich naar het rijk dan ook niet apart te verantwoorden over de TONK-middelen. Er is geen sprake van een (nieuwe) regelgeving, maar van een tijdelijke uitbreiding van de bijzondere bijstand. Gemeenten kunnen betalingen voor TONK op dezelfde wijze registreren als nu het geval is bij bijzondere bijstand. Rijk en gemeenten monitoren door regelmatig overleg en via beschikbaar komende gegevens vanuit het CBS en de Divosa benchmark hoe de implementatie en de uitvoering verloopt.

Gelet op de manier waarop de middelen tot ons gaan komen, vindt de betaling van TONK op basis van voorfinanciering plaats. De TONK leidt tot een begrotingswijziging die we opnemen in de eerste halfjaarrapportage.

Risico's

In april wordt 65 miljoen voor het eerste kwartaal aan het gemeentefonds toegevoegd hetgeen voor de gemeente Rijswijk neerkomt op een bedrag van € 209.000. Begin juli zal een tussentijdse landelijke meting plaatsvinden. Dan zal op basis van de dan geldende situatie rondom de maatregelen tegen het coronavirus de inzet voor het tweede kwartaal van 2021 worden gewogen. Deze methodiek brengt een financiële onzekerheid met zich mee aangezien een verandering in de verdeling van het landelijke budget een negatief effect kan hebben op het budget voor de gemeente Rijswijk.

Het is op voorhand niet te zeggen hoe groot de doelgroep is. Pas bij de uitvoering van TONK zal blijken hoeveel huishoudens hier een beroep op doen. Ook dit brengt een financiële onzekerheid met zich mee aangezien het rijk geen concrete toezeggingen heeft gedaan in gevallen van overbesteding van het budget bij gemeenten. De aantallen en de uitputting van het budget worden gemonitord, zodat indien mogelijk e.e.a. goed aangegeven kan worden bij het Rijk. Als we uitgaan van het meest gunstigste en het meest ongunstigste scenario kunnen we tussen de 258 en 5.173 huishoudens ondersteunen.

Conform artikel 6, lid 4 van de Financiële verordening mag het college in uitzonderlijke (nood-) situaties afwijken van artikel 6, lid 3 van de Financiële verordening inzake de verplichting van het college de raad vooraf te informeren en pas te besluiten nadat de raad in de gelegenheid is

gesteld zijn wensen en bedenkingen ter kennis van het college te brengen indien het de lasten van geautoriseerde lasten (> € 100.000) of de investeringsuitgaven van geautoriseerde investeringskredieten dreigen te overschrijden (> € 100.000) of de baten van geautoriseerde baten dreigen te onderschrijden (> € 100.000). Gezien de noodzaak Rijswijkse inwoners snel te kunnen ondersteunen om eventuele huisuitzettingen e.d. te voorkomen, heeft het college ervoor gekozen om voor deze regeling gebruik te maken van artikel 6, lid 4 van de Financiële verordening. Zoals aangegeven onder het kopje financiën zal verantwoording plaatsvinden in de eerste halfjaarrapportage.

Rechtmatigheid

In tegenstelling tot reguliere bijzondere bijstand vindt bij de TONK geen controle vooraf plaats. Dit heeft twee oorzaken, namelijk de urgentie bij inwoners om hun vaste lasten te kunnen voldoen en de belasting van de uitvoering. Dit heeft tot gevolg dat er alleen steekproefsgewijs achteraf gecontroleerd zal worden. Ervaring met de ToZo heeft geleerd dat dit kan volstaan. Afstemming hierover vindt plaats met de accountant.

Communicatie

Op de site van de gemeente Rijswijk is een vooraankondiging geplaatst betreffende de TONK. Zo snel mogelijk na besluitvorming in het college wordt de informatie aangevuld en wordt het aanvraagformulier beschikbaar gesteld. Ook via andere kanalen zal bekend gemaakt worden dat de TONK aangevraagd kan worden.